

Základy složitosti a vyčíslitelnosti

NTIN090

Petr Kučera

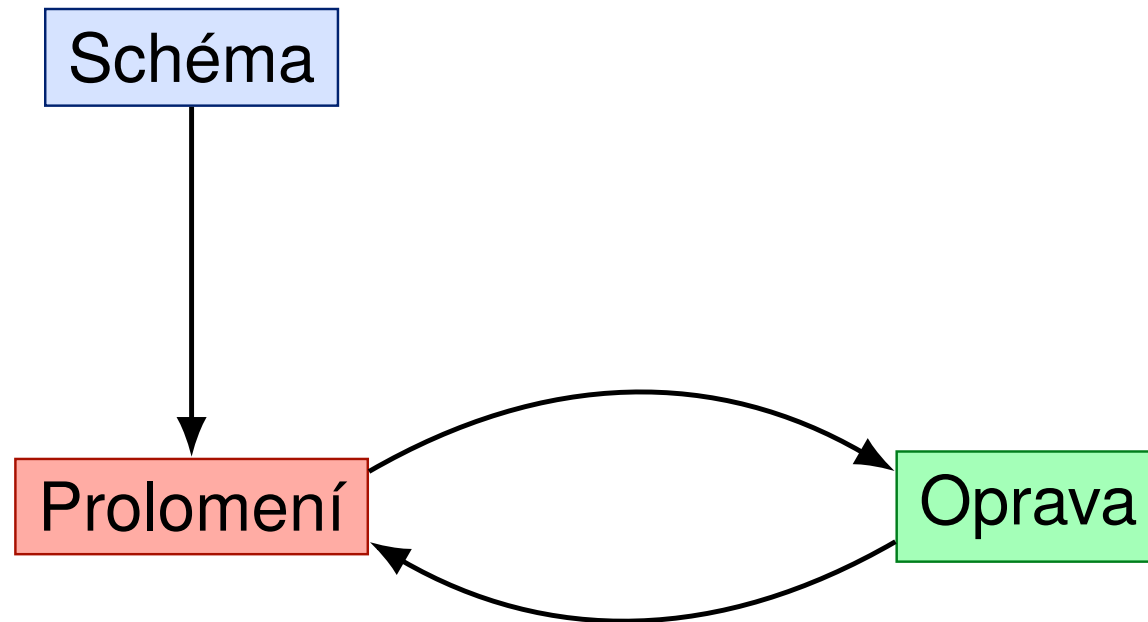
2024/25 (12. přednáška)

Dnešní plán

- Kryptografie a složitost
- Pseudonáhodné generátory a jednosměrné funkce
- Pět světů Russela Impagliazza
- Kandidáti na jednosměrné funkce
- Bitový závazek

Kryptografie a složitost

Historický přístup k návrhu bezpečných systémů

Bezpečnost založená na výpočetně obtížných problémech

Máme bezpečný systém

nebo

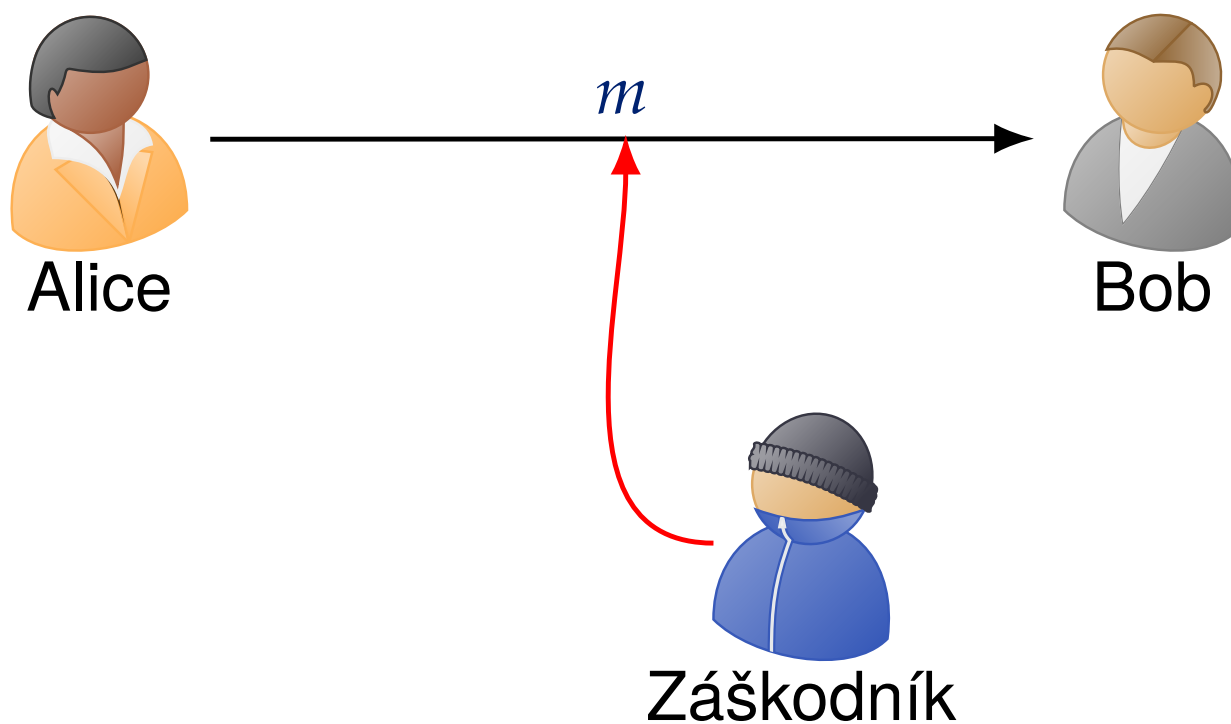
máme lepší algoritmus pro obtížný problém

Věda vítězí v každém případě

Silvio Micali

Bezpečná komunikace (symetrické šifrování)

Alice chce Bobovi poslat tajnou zprávu $m \in \{0, 1\}^n$

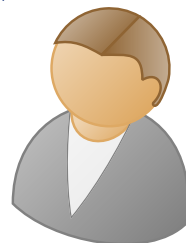
Perfektní schéma jednorázové tabulky

Alice se setká s Bobem na utajeném místě

Ahoj Alice, použij prosím tento klíč
k zašifrování zprávy pro mne
 $r = 01001101$

Alice

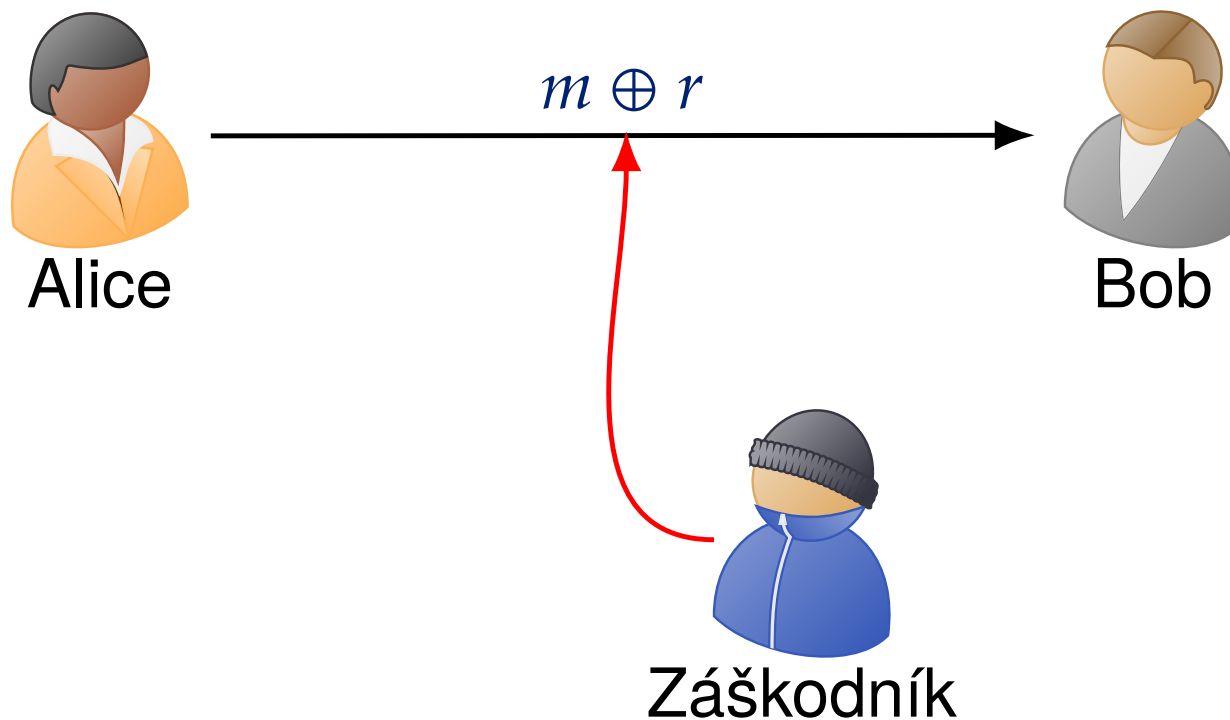

Bob

Bob předá Alici
náhodný klíč
 $r \in \{0, 1\}^n$

Perfektní schéma jednorázové tabulky

Alice pošle **zašifrovaný text** $m \oplus r$

Záškodník nemůže rozlišit $m \oplus r$ od náhodného řetězce

Perfektní schéma jednorázové tabulky

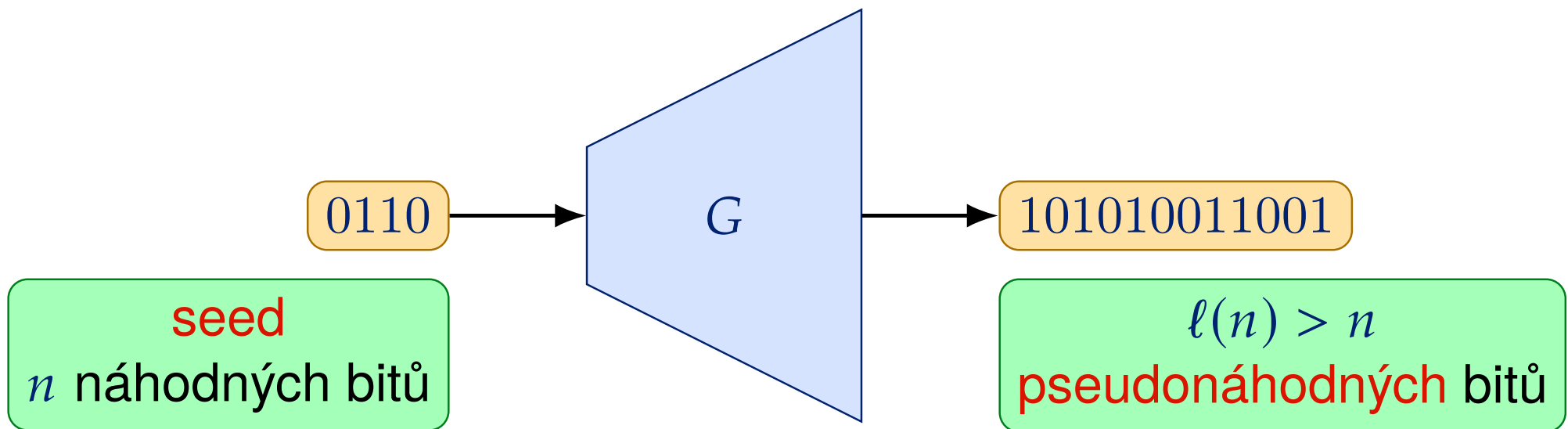
- $m \oplus r$ má stejné rozdělení jako r
- Záškodník nemůže zprávu přečíst
- Toto schéma je neprolomitelné (Claude Shannon, 1940s)
- Vernamova šifra
- Použito v 2. světové válce, studené válce, ...

Nevýhody

- Klíč r lze použít jen jednou
- Klíč r má délku shodnou s délkou zprávy
- Klíč r musí být bezpečně předán od příjemce odesílateli

Záškodník s omezenou výpočetní silou

- Efektivní zabezpečená schémata založená na předpokladu omezené výpočetní síly záškodníka (80-tá léta)
- Více než jen symetrické šifrování
 - digitální podpis
 - šifrování s veřejným klíčem (RSA)
- Založeno na **pseudonáhodných generátorech (PRG)**

Efektivní symetrické šifrování s PRG

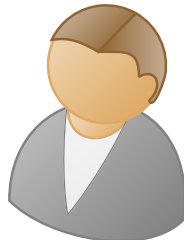
Alice se setká s Bobem na utajeném místě

Ahoj Alice, použij prosím tento seed
k vygenerování klíče pro PRG G :

$s = 01001101$

Alice

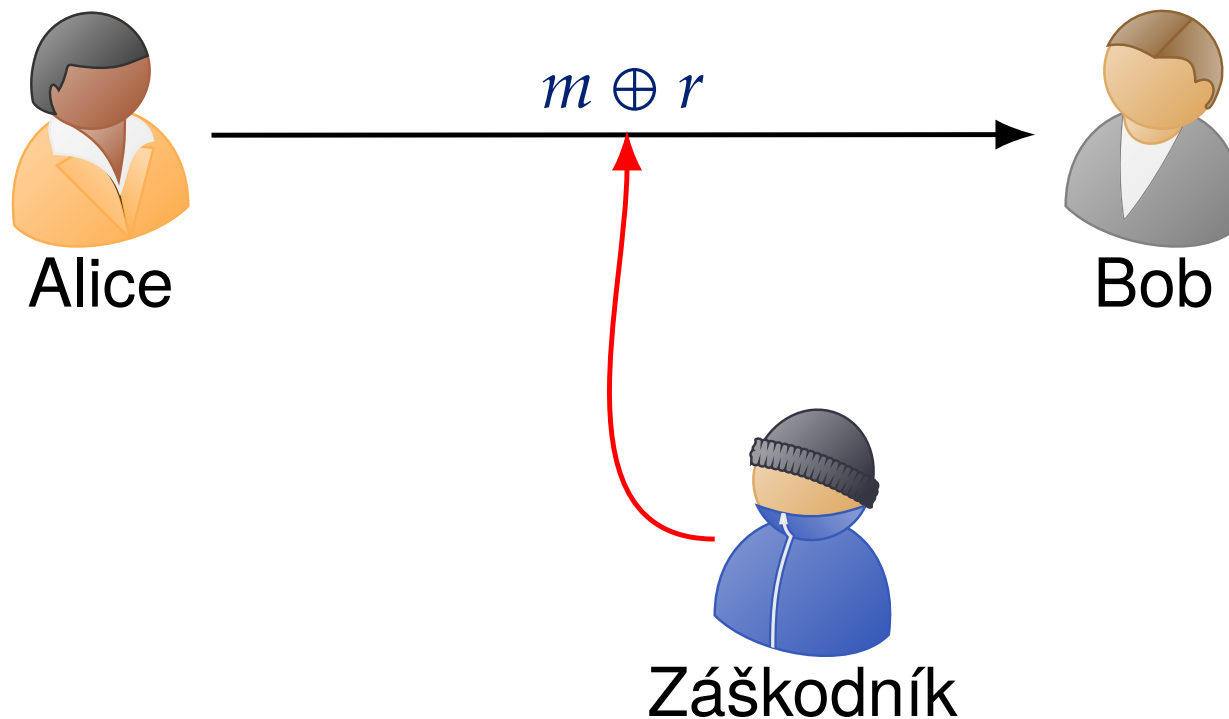
Bob

Bob předá Alici
náhodný řetězec (seed)

$s \in \{0, 1\}^n$

Efektivní symetrické šifrování s PRG

Alice použije PRG G k získání klíče $r = G(s)$

Záškodník s omezenou výpočetní silou
nemůže rozlišit $m \oplus r$ od náhodného řetězce

Pseudonáhodný generátor

$$G: \{0, 1\}^n \rightarrow \{0, 1\}^{\ell(n)}$$

je **pseudonáhodný generátor**, pokud

- G je vyčíslitelná deterministickým polynomiálním algoritmem
- $\ell(n) > n$ pro každé $n \in \mathbb{N}$ (**stretch**)
- Pro každý **pravděpodobnostní polynomiální algoritmus** $\mathcal{A}$ platí, že

$$\left| \Pr_{y \in \{0,1\}^{\ell(n)}} [\mathcal{A}(y) = 1] - \Pr_{y \in \{0,1\}^n} [\mathcal{A}(G(y)) = 1] \right| \leq \varepsilon(n)$$

pro nějakou zanedbatelnou funkci $\varepsilon(n)$

- $\varepsilon(n)$ je **zanedbatelná** pokud pro každé $k \in \mathbb{N}$ existuje konstanta n_k taková, že pro každé $n > n_k$ platí $\varepsilon(n) < 1/n^k$
 - například 2^{-n} , $n^{-\log_2 n}$

Žádný PRG, pokud $P = NP$

Pokud $P = NP$, pak neexistuje žádný PRG

- Předpokládejme (sporem), že existuje PRG G
- Definujme obraz G jako

$$I_G = \{y \in \{0, 1\}^{\ell(n)} \mid (\exists s \in \{0, 1\}^n)[G(s) = y]\}$$

- I_G patří do $NP = P$
- Uvažme polynomiální algoritmus $\mathcal{A}$, pro který platí

$$\mathcal{A}(y) = 1 \iff y \in I_G$$

Žádný PRG, pokud $P = NP$

$$\left| \Pr_{y \in \{0,1\}^{\ell(n)}} [\mathcal{A}(y) = 1] - \Pr_{y \in \{0,1\}^n} [\mathcal{A}(G(y)) = 1] \right|$$
$$= |2^{n-\ell(n)} - 1| = 1 - 2^{n-\ell(n)} \geq 1 - \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$$

- není zanedbatelná funkce
- Dostáváme spor s tím, že G je PRG

Co když $P \neq NP$?

Chci, aby se nejíc seedu bylo těžší na uhádnutí pro adversaryho

- $P \neq NP$ ještě neznamená, že existují PRG
- Třídy P a NP jsou definované pomocí složitosti v **nejhorším případě**
 - V každém rozdělení instancí existují **nějaké** těžké instance
 - **SAT** může být **těžký v nejhorším případě**, ale heuristické **SAT** řešiče mohou i tak **pracovat dobře v průměru**
 - Bezpečnost pro nějaké zprávy
- Pro konstrukci PRG potřebujeme problém, který je těžký v **průměrném případě**
 - Vysoká **složitost v průměrném případě**
 - Obraz I_G pseudonáhodného generátoru G musí být těžký v průměrném případě
 - Bezpečnost pro většinu zpráv

Jednosměrné funkce

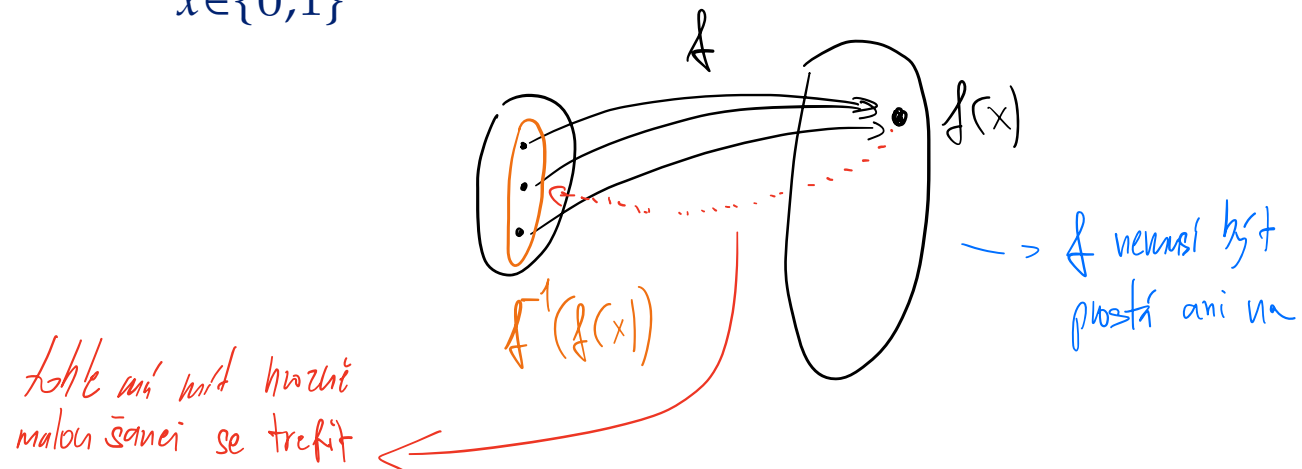
$$f: \{0, 1\}^* \rightarrow \{0, 1\}^* \quad \text{Zato funkce nemusí produkovat}$$

je **jednosměrná funkce (OWF)**, pokud je

snadno vyčíslitelná vyčíslitelná v polynomiálním čase

těžko invertovatelná pro každého záškodníka $\mathcal{A}$, který pracuje v pravděpodobnostním polynomiálním čase existuje zanedbatelná funkce $\varepsilon(n)$ taková, že pro každé $n \in \mathbb{N}$

$$\Pr_{x \in \{0,1\}^n} [\mathcal{A}(f(x)) \in f^{-1}(f(x))] \leq \varepsilon(n)$$

Jednosměrné funkce a PRG

PRG existují, právě když existují OWF.

👁️ PRG G implikuje existenci jednosměrné funkce

- Jednosměrnou funkci lze použít ke konstrukci pseudonáhodného generátoru
 - Hastad, Impagliazzo, Levin, and Luby, 1999

Existují jednosměrné funkce?

Záleží to na tom, ve kterém světě žijeme...

Pět světů Russela Impagliazza

Algorithmica

- $P = NP$
- NP je snadná v průměrném případě

Umíme řešit **SAT** v polynomiálním čase

Perfektní plánování, rozvrhování, strojové učení, optimalizace, ...

Žádné pseudonáhodné generátory ani jednosměrné funkce

Žádné symetrické šifrování

Žádný digitální podpis

Žádné šifrování s veřejným klíčem

Heuristica

- $P \neq NP$
- NP je snadná v průměrném případě

- 😊 Heuristické **SAT** řešiče jsou velmi efektivní
- 😊 Téměř perfektní plánování, rozvrhování, strojové učení, optimalizace, ...
- 😞 Žádné pseudonáhodné generátory ani jednosměrné funkce
- 😞 Žádné symetrické šifrování
- 😞 Žádný digitální podpis
- 😞 Žádné šifrování s veřejným klíčem

Pessiland

- $P \neq NP$
- NP je těžká v průměrném případě
- Žádné jednosměrné funkce

- ☹ Nejhorší ze všech světů
- ☹ Žádné dobré SAT řešiče
- ☹ Mnoho těžkých problémů
- ☹ Žádné pseudonáhodné generátory, žádná tajemství

Minicrypt

- $P \neq NP$
- NP je těžká v průměrném případě
- Existují jednosměrné funkce
- Žádné šifrování s veřejným klíčem

Pseudonáhodné generátory

Symetrické šifrování

Digitální podpis

Žádné šifrování s veřejným klíčem

Cryptomania

- $P \neq NP$
- NP je těžká v průměrném případě
- Existují jednosměrné funkce
- Šifrování s veřejným klíčem

Pseudonáhodné generátory

Symetrické šifrování

Digitální podpis

Šifrování s veřejným klíčem

Distribuovaná výměna klíčů

Kandidáti na jednosměrné funkce

Faktorizace celých čísel

$$f(p, q) = p \cdot q$$

- Předpokládá se, že f je v průměru těžké invertovat, pokud p a q jsou n -bitová prvočísla vybraná uniformně náhodně
 - $f(p, q)$ má $2n$ bitů
- Test prvočíselnosti lze provést v polynomiálním čase
- Souvisí s problémem RSA
- Umožňuje šifrování s veřejným klíčem, distribuovanou výměnu klíčů

Součet podmnožiny

$$f_{\text{ss}}(x_1, \dots, x_n, J) = (x_1, \dots, x_n, y = \sum_{j \in J} x_j \bmod 2^n)$$

Čistě proto, aby měl výstup stejný n-bitů

- $x_1, \dots, x_n \in \{0, 1\}^n$
- $J \subseteq \{1, \dots, n\}$
- Předpokládá se, že je v průměru těžké f_{ss} invertovat, pokud $x_1, \dots, x_n, J$ jsou vybrány uniformně náhodně
- Souvisí s NP-problémem **SOUČET PODMNOŽINY**

SOUČET PODMNOŽINY (SUBSET SUM)

Instance: $x_1, \dots, x_n, y \in \mathbb{N}$

Otázka: Platí $y = \sum_{j \in J} x_j$ pro nějakou množinu $J \subseteq \{1, \dots, n\}$?

Diskrétní logaritmus

$$f_{g,p}(x) = g^{\boxed{x}} \pmod{p}$$

*proto diskrétní, protože
nechť x z tělesa*

↳ inverze vyžaduje výpočet toho logaritmu

- p je n -bitové prvočíslo
- g je generátor multiplikativní grupy $\mathbb{Z}_p^*$
- Předpokládá se, že $f_{g,p}$ je v průměru těžké invertovat pro vhodně zvolené grupy
- Umožňuje šifrování s veřejným klíčem, distribuovanou výměnu klíčů

Goldreichův kandidát na jednosměrnou funkci

- Vstupní bity $x_1, \dots, x_n$
- Výstupní bity $y_1, \dots, y_m$
- Zvolíme náhodný bipartitní graf $G = (V, E)$ s partitami $\{x_1, \dots, x_n\}$ a $\{y_1, \dots, y_m\}$, kde y_i má stupeň d pro $i = 1, \dots, m$
- Vybereme náhodný predikát $P : \{0, 1\}^d \rightarrow \{0, 1\}$
- $y_j = P(x_i \mid \{x_i, y_j\} \in E)$
- Definujeme funkci

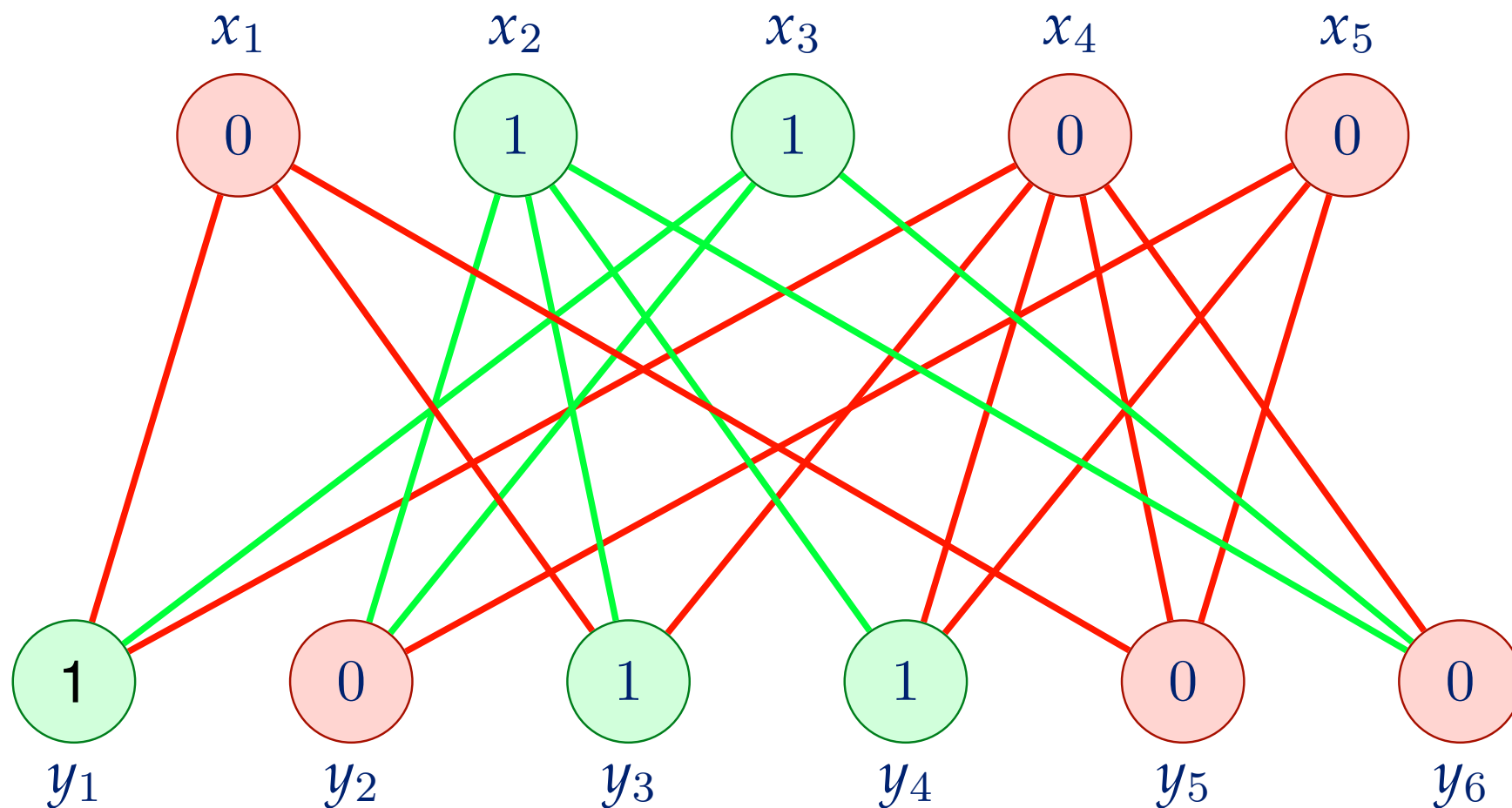
$$f_{G,P}(x_1, \dots, x_n) = (y_1, \dots, y_m)$$

- Předpokládá se, že s vhodnou volbou parametrů je v průměru těžké tuto funkci invertovat

Goldreichův kandidát na OWF (příklad)

$$d = 3$$

$$P(a, b, c) = a \oplus b \oplus c$$

$$f(01101) = 101100$$

Bitový závazek a zvětšení stretch

Bitový závazek (Bit Commitment)

Fáze závazku

Alice se zaváže k bitu $b \in \{0, 1\}$, ale nesdělí Bobovi jeho hodnotu.

Rozhodla jsem se pro hodnotu bitu b .

Alice

Ještě ne.

A sdělíš mi ji?

Bob

Bitový závazek

Fáze odhalení

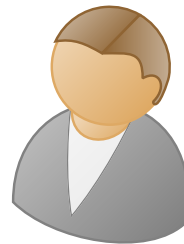
Alice odhalí hodnotu b Bobovi

Hodnota b je 1.

Alice

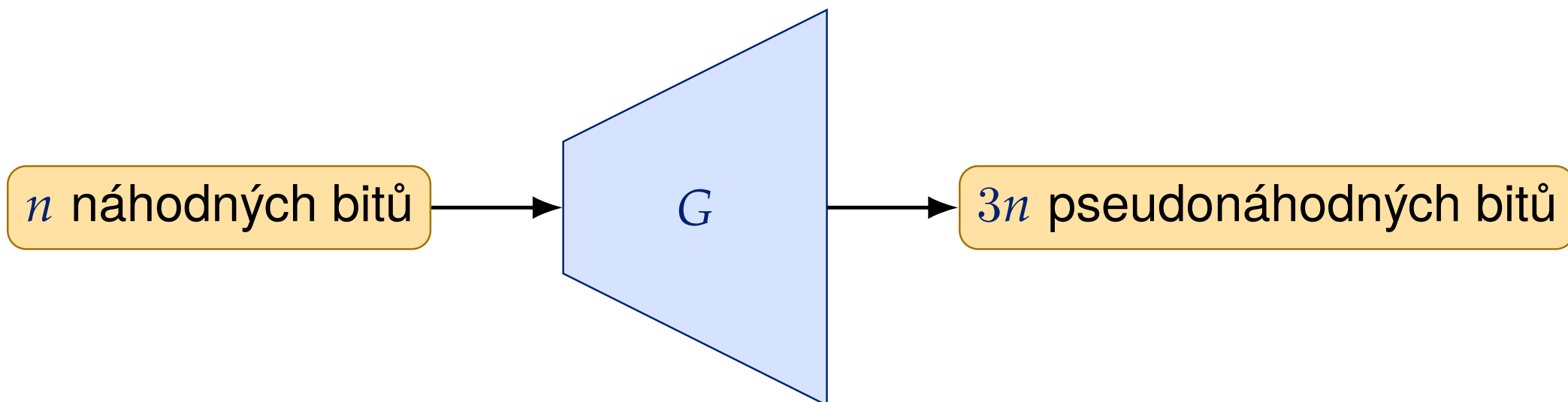
Jak si mohu být jist, že jsi ji nezměnila?

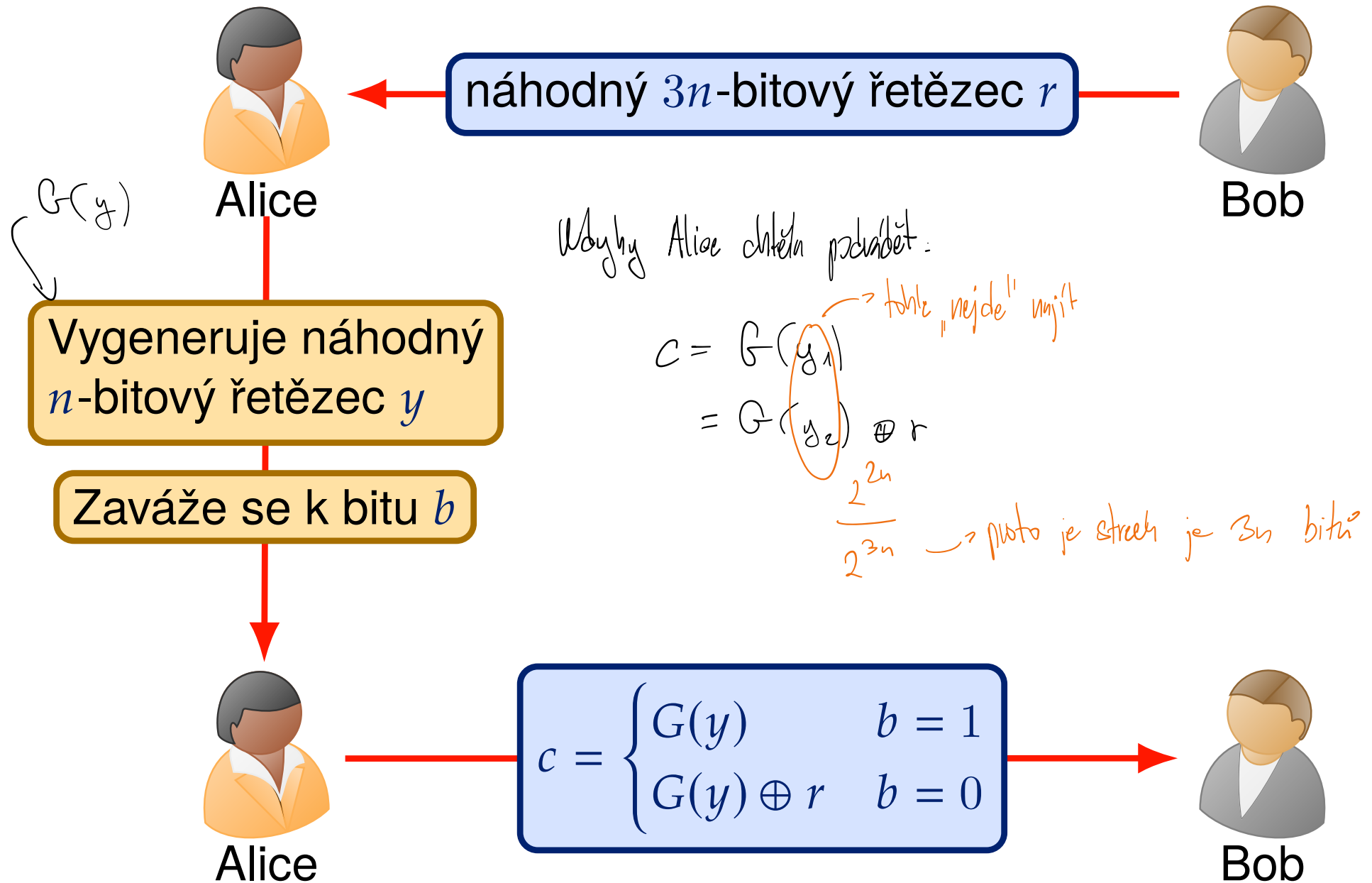
Bob

Bitový závazek s PRG

Předpokládáme PRG G se stretch $\ell(n) = 3n$.

Fáze závazku s PRG

Fáze odhalení s PRG

$$\text{Bob určí } b = \begin{cases} 1 & c = G(y) \\ 0 & c = G(y) \oplus r \end{cases}$$

Zvětšení stretch

- Předpokládejme, že G_1 je PRG se stretch $\ell_1(n) = n + 1$
- Nechť $\ell(n)$ je funkce stretch, která je omezená polynomem a vyčíslitelná v polynomiálním čase
- Uvažme seed s délky n
- Definujme $x_0 = s$
- Pro $i = 1, \dots, \ell(n)$, položíme
 - x_i = prvních n bitů $G_1(x_{i-1})$
 - σ_i = $n + 1$ -ní bit $G_1(x_{i-1})$
- Definujme

$$G(s) = \sigma_1 \sigma_2 \dots \sigma_{\ell(n)}$$

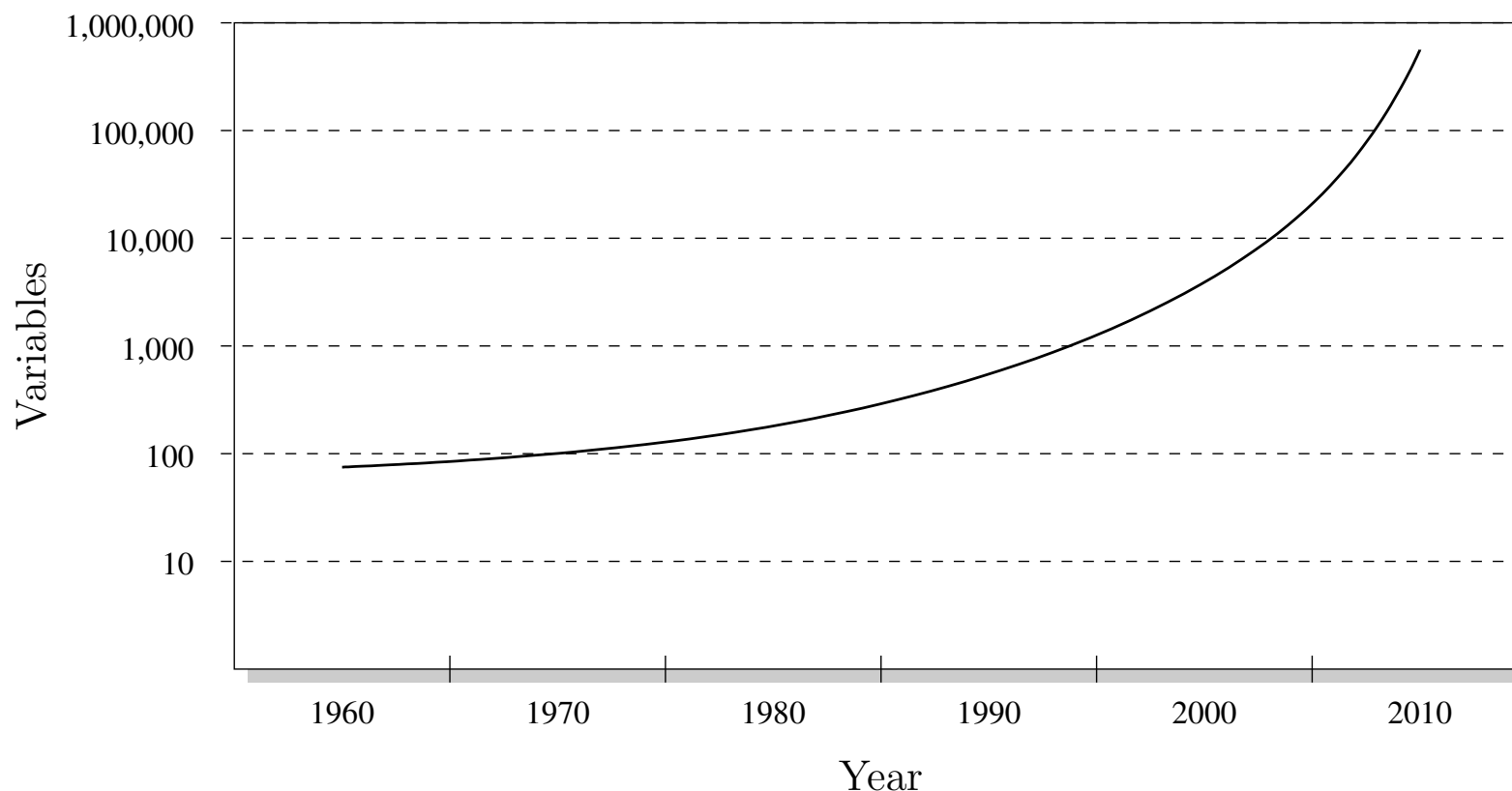
Tvrzení (Bez důkazu)

G je pseudonáhodný generátor se stretch $\ell(n)$.

NTIN104 — Foundations of theoretical cryptography

Řešení SAT

Vývoj v řešení SATu

Velikost KNF formulí pocházejících z praktických úloh, které běžně řeší SAT solvery v řádu hodin podle let.

Image source: Decision Procedures. Kroening D., Strichman O.

Vývoj v řešení SATu

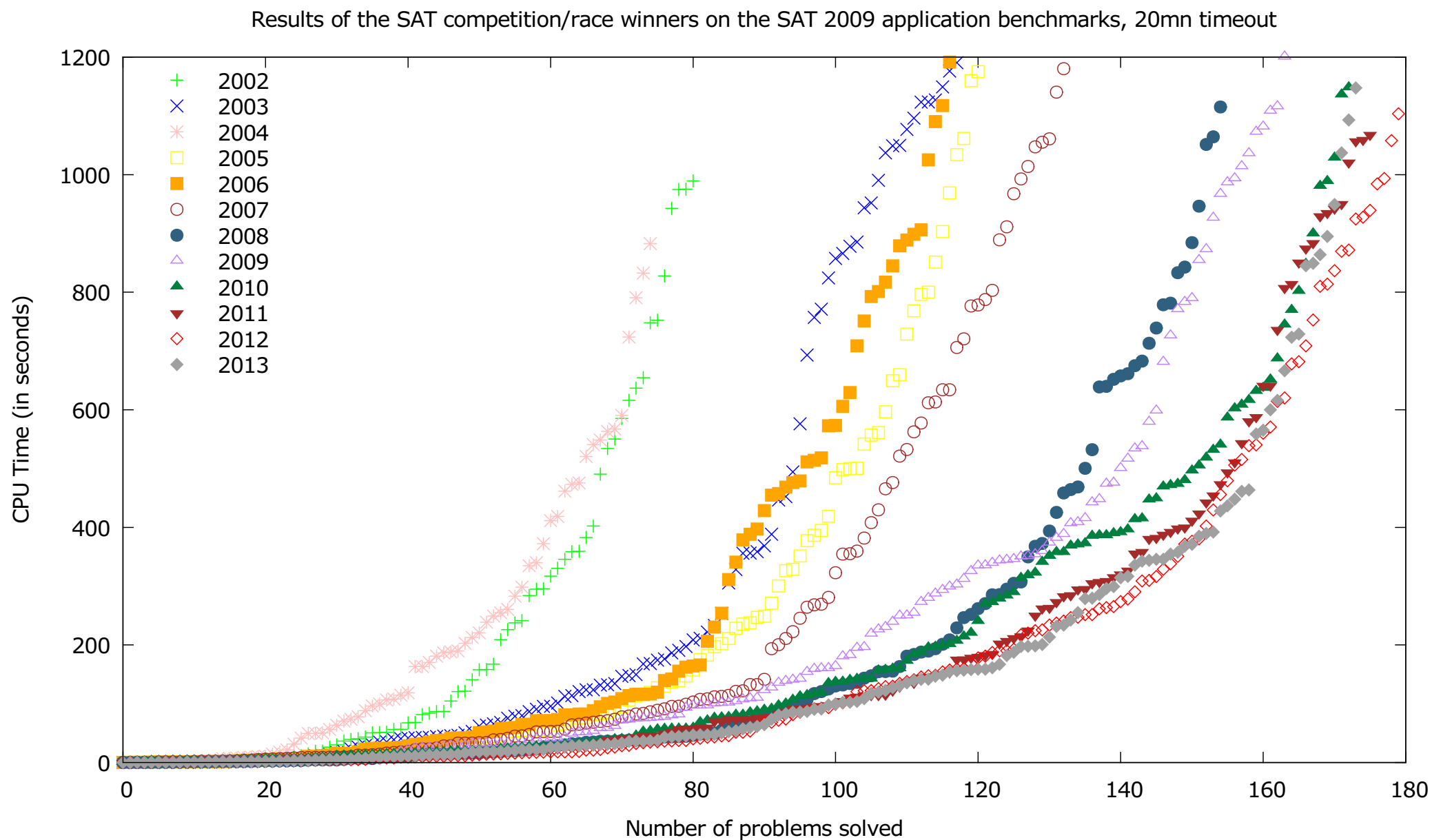
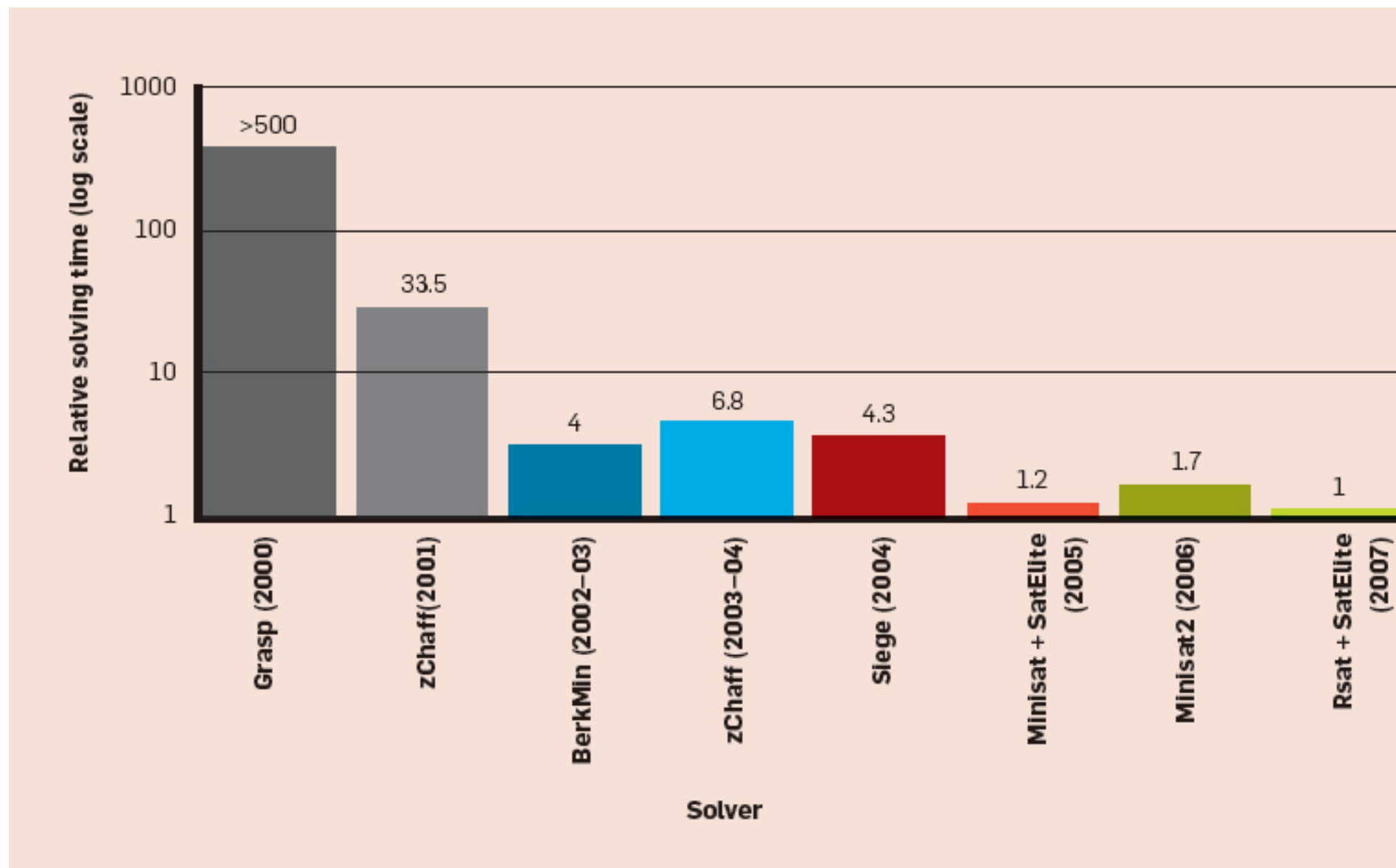

Image source: Decision Procedures. Kroening D., Strichman O.

Vývoj v řešení SATu

Rozhodovací procedury a SAT/SMT řešiče (NAIL094)

Rozhodovací procedury a SAT/SMT řešiče (NAIL094)

Pokud vás zajímá, jak řešit **SAT** prakticky ...

- Základy vyčíslitelnosti
 - Algoritmicky vyčíslitelné funkce, numerace, s-m-n věta
 - Základní vlastnosti rekurzivních a rekurzivně spočetných množin — shrnutí
 - Věty o rekurzi a jejich aplikace
 - Produktivní a kreativní množiny a jejich vlastnosti
 - Efektivně neoddělitelné dvojice množin, Gödelovy věty o neúplnosti
- Relativní vyčíslitelnost
 - Relativní vyčíslitelnost, částečně rekurzivní funkcionály, Turingovská převeditelnost
 - Stupně nerozhodnutelnosti, operace skoku, relativizovaný halting problém
 - Limitní vyčíslitelnost
 - Aritmetická hierarchie, věta o hierarchii
 - Aplikace teorie vyčíslitelnosti

Složitost (NTIN063, doc. Ondřej Čepek)

- Turingovy stroje s orákulem
- Polynomiální hierarchie (definice pomocí orákulí a pomocí alternujících kvantifikátorů, důkaz ekvivalence)
- Kvantifikované booleovské formule QBF a jejich úplnost pro $PSPACE$ a Σ_i
- Nedeterministická hierarchie
- Log-space převoditelnost, P -úplnost a její důsledky
- Věta Szelepcsenyi-Immermana a $NL = co-NL$
- Neuniformní výpočetní modely — radící funkce, booleovské obvody, třídy NC a $P/poly$, funkce s maximální velikostí obvodu.
- Pravděpodobnostní algoritmy — třídy RP , $co-RP$, ZPP a BPP
- Redukce chyby pro BPP , BPP je v $P/poly$, BPP je v Σ_2
- NP -úplnost **UNIQUE-SAT** (pravděpodobnostní redukce)
- PCP věta (bez důkazu) a její využití pro neaproximovatelnost.